

"Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie".

Publikacja opracowana przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach: schematu II Wsparcie funkcjonowania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich oraz realizacja działań informacyjno-promocyjnych PROW 2014-2020 Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

AGROTURYSTYKA

Doskonalenie zawodowe kadr turystyki wiejskiej w Małopolsce

Seminarium podsumowujące Kraków, 8 listopada 2016 r.

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

KRAKÓW 2016

Doskonalenie zawodowe kadr turystyki wiejskiej w Małopolsce

Seminarium podsumowujące

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

KRAKÓW 2016

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

Dyrektor: Jarosław Bomba

Materiały zostały opracowane w ramach projektu
pn. „Doskonalenie zawodowe kadr turystyki wiejskiej w Małopolsce”
realizowanego przez zespół w składzie:

Elżbieta Kmita-Dziasek, CDR Oddział w Krakowie – koordynator projektu

dr Małgorzata Bogusz, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

dr Jerzy Raciborski, AWF w Krakowie

dr Leszek Strzembicki, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

dr hab. Piotr Nowak, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Zdjęcia na okładce:

„Bacówka u Harnasia”, fot. arch. Bacówka u Harnasia

„Ekocentrum ICPPC”, fot. arch. Ekocentrum ICPPC

„Stadnina Koni Huculskich w Nielepicach”, fot. E.Kmita-Dziasek

Skład, korekta i opracowanie graficzne: Natalia Burak, Józefina Król, Krzysztof Kucia

Publikacja bezpłatna.

Copyright: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

Agroturystyka w kontekście zrównoważonego rozwoju (Leszek Strzembicki)

Rozwój zrównoważony

Pojęcie zrównoważonego rozwoju stworzone zostało przez Hansa Carla von Carlowitza. Oznaczało ono pierwotnie sposób gospodarowania lasem polegający na tym, że wycina się tylko tyle drzew, ile może w to miejsce urosnąć, po to, aby las nigdy nie został zlikwidowany i mógł się zawsze odbudować. Koncepcja zrównoważonego rozwoju w leśnictwie była szczególnie rozpowszechniona już na początku XIX wieku w Niemczech. Następnie została przyjęta w innych krajach. Po przetłumaczeniu na język angielski (*Sustained Yield Forestry*) – powstało określenie „*sustainable*”, które w latach 80. ubiegłego wieku zostało przejęte przez ruch ekologiczny.

W ostatnich kilku dekadach pojęcie zrównoważonego rozwoju nie ogranicza się do leśnictwa czy też ekologii. Pod koniec lat 80. (w 1987 r.) po raz pierwszy zdefiniowano pojęcie zrównoważonego rozwoju (ang. *sustainable development*) w dokumencie „Nasza wspólna przyszłość” opracowanym przez Światową Komisję Środowiska i Rozwoju przy ONZ. Zrównoważony rozwój został w nim określony, jako proces mający na celu zaspokojenie aspiracji rozwojowych obecnego pokolenia w sposób umożliwiający realizację tych samych dążeń następnym generacjom.

Przy opisywaniu tego pojęcia często korzysta się z definicji zawartej w dokumentach Narodów Zjednoczonych. Brzmi ona następująco:

„**Zrównoważony rozwój** Ziemi to rozwój, który zaspokaja podstawowe potrzeby wszystkich ludzi oraz zachowuje, chroni i przywraca zdrowie i integralność ekosystemu Ziemi, bez zagrożenia możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń i bez przekraczania długookresowych granic pojemności ekosystemu Ziemi”. (Źródło: *Stappen R. K. , Raport Brundtland, Nowy Jork, 2006*)

Problematykę zrównoważonego rozwoju podejmuje wiele organizacji międzynarodowych, w tym:

- **Organizacja Narodów Zjednoczonych** (Program Narodów Zjednoczonych ds. Ochrony Środowiska /UNEP/ oraz Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju /UNDP/),
- **Instytucje Unii Europejskiej** (Parlament Europejski, Komisja Europejska oraz Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny).

Zrównoważony rozwój stanowi istotną problematykę prawa międzynarodowego. Do najważniejszych dokumentów międzynarodowych, ujmujących problematykę zrównoważonego rozwoju, należą: Agenda 21 oraz Konwencja o Dostępie do Informacji, Udziale Społeczeństwa w Podejmowaniu Decyzji oraz Dostępie do Sprawiedliwości w Sprawach Dotyczących Środowiska.

Agenda 21 (ang. *Action Programme* – Agenda 21) – jest dokumentem programowym, który przedstawia sposób opracowania i wdrażania programów zrównoważonego rozwoju w praktyce. Dokument ten został przyjęty z inicjatywy ONZ w 1992 roku na konferencji „Środowisko i Rozwój” w Rio de Janeiro. Polska wersja dokumentu ukazała się w roku 1993 w opracowaniu „Dokumenty końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych Środowisko i Rozwój”.

Agenda 21 to program dotyczący zrównoważonego rozwoju ludzkości i ochrony zasobów środowiska naturalnego. Uznając, że **...rozwój zrównoważony to rozwój społeczno-gospodarczy, który nie narusza równowagi w przyrodzie i sprzyja przetrwaniu jej zasobów**, konferencja w Rio de Janeiro, określana mianem „Szczytu Ziemi” opracowała także **zasady zrównoważonego rozwoju**.

Do najważniejszych zalicza się:

Zasada 1 – istoty ludzkie są w centrum zainteresowania w procesie zrównoważonego rozwoju.

Mają prawo do zdrowego i twórczego życia w harmonii z przyrodą;

Zasada 3 – prawo do rozwoju musi być wypełniane tak, aby sprawiedliwie połączyć rozwojowe i środowiskowe potrzeby obecnych i przyszłych generacji;

Zasada 4 – osiągnięcie zrównoważonego rozwoju wymaga, aby ochrona środowiska stanowiła nierozłączną część procesu rozwoju;

Zasada 5 – wszystkie państwa i wszyscy ludzie powinni współpracować w zasadniczym wykorzenieniu ubóstwa, w zmniejszeniu różnic w poziomie życia i dążyć do zaspokojenia potrzeb większości ludzi na świecie;

Zasada 9 – państwa powinny wpływać na zrównoważony rozwój przez usprawnienie procesów technologicznych, a także transfer nowych, korzystnych dla środowiska technologii.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju może i powinna być wprowadzana również na szczeblu lokalnym. Winna być ona istotnym elementem misji współczesnej polityki władz samorządowych. Tworzone na szczeblu lokalnym strategie rozwoju społeczno-gospodarczego winny, kierując się zasadami zrównoważonego rozwoju, integrować elementy ekologiczne, gospodarcze i społeczne – traktując je równorzędnie. Strategie zrównoważonego rozwoju lokalnego powinny uwzględniać priorytetową zasadę dostosowywania lokalnego rozwoju gospodarczego do regionalnych i lokalnych uwarunkowań przyrodniczych w oparciu o sugestie lokalnych społeczności.

Agenda 21 dla przemysłu turystycznego (dokument opracowany przez UN WTO) – **priorytetowe obszary działań:**

- minimalizacja odpadów,
- gospodarka energią,

- gospodarowanie zasobami słodkiej wody,
- gospodarka ściekami,
- szkodliwe substancje,
- transport,
- planowanie przestrzenne i zagospodarowanie terenu,
- angażowanie personelu, klientów i społeczności lokalnych w projekty proekologiczne,
- projekty architektoniczne,
- współpraca na rzecz ekorozwoju.

Koncepcja turystyki zrównoważonej

W wyniku dynamicznego rozwoju turystyki coraz częściej zauważa się negatywne konsekwencje tego rozwoju, między innymi jego wpływ na środowisko naturalne. Pierwsze krytyczne uwagi na temat ujemnego wpływu turystyki sformułował J. Krippendorf, światowej sławy badacz i teoretyk turystyki. Określił on gospodarkę turystyczną mianem „pożeracza krajobrazu”, zwracając uwagę na lawinowy wzrost zapotrzebowania branży turystycznej na nowe tereny i dokonywanie radykalnych ich przekształceń. Zasygnalizował także zjawisko komercjalizacji gościnności.¹ Fazę krytycznych analiz turystyki w skali międzynarodowej zapoczątkował III Międzynarodowy Kongres Światowej Organizacji Turystyki, który odbył się w 1980 roku w Manili. Podkreślano zwłaszcza negatywny wpływ turystyki przyjazdowej na kraje rozwijające się, uznając to wręcz za nową formę kolonializmu.

Do prób ograniczenia negatywnego wpływu turystyki oraz kreowania nowego stylu życia i modelu wypoczynku można zaliczyć pojawienie się na przełomie lat 80. i 90. nowych terminów: turystyka alternatywna a następnie turystyka zrównoważona.

Turystyka alternatywna (w stosunku do krytykowanej za degradację środowiska turystyki masowej) oznacza nowy sposób podróżowania, umożliwiający autentyczny kontakt ze środowiskiem naturalnym odwiedzanych regionów oraz miejscową ludnością i odrzucający zarazem zorganizowane pobyty w wielkich centrach turystycznych oraz oferowany komercyjny pseudofolklor. Turystyka alternatywna swój rodowód wywodzi ze stylu życia, jaki w połowie lat 70. cechował młodzież hippisowską, a który w zakresie spędzania wolnego czasu oznaczał m.in. uprawianie prostych i tanich form turystyki, zwanych także „turystyką z plecakiem” bądź **turystyką prostą**. Zwolennicy takiej formy turystyki zazwyczaj:²

- korzystali w podróży z transportu zbiorowego,

¹ I. Jędrzejczyk, *Ekologiczne uwarunkowania i funkcje turystyki*, Wyd. „Śląsk”, Katowice, 1995, s.78.

² Op. cit., s. 81.

- nocowali w pozbawionych wygód kwaterach prywatnych,
- preferowali dłuższe pobyty turystyczne, podczas których można było lepiej poznać zwyczaje społeczności obszaru recepcji turystycznej,
- wyszukiwali miejsc wypoczynku nieznanymi, rzadko odwiedzanych umożliwiającymi pobyty samotne.

Inną formą turystyki alternatywnej jest tzw. **turystyka „łagodna”**, która powstała w Szwajcarii w połowie lat 70. ubiegłego wieku. W literaturze przedmiotu wykazuje się cechy turystyki łagodnej będące przeciwieństwem turystyki masowej.

Tabela 5. Cechy turystyki łagodnej i turystyki masowej

Turystyka łagodna	Turystyka masowa
Podróż w pojedynkę, bądź w kręgu rodziny, przyjaciół	Podróż i pobyt w dużej grupie
Dużo czasu, relaks	Mało czasu, pośpiech
Stosowne do sytuacji środki transportu, w tym także powolne	Szybkie środki transportu
Spontaniczne decyzje, elastyczność	Sztywno ustalony program
Własne decyzje przy wyborze kierunków i celów turystycznych	Sterowanie ruchem turystycznym z zewnątrz
Styl życia przejęty przez turystę od miejscowych, dostosowanie się	Importowany, obcy dla miejscowych styl życia
Aktywne przeżywanie, poszukiwanie wrażeń i przeżyć duchowych	Pogoń za zabytkami, osobliwościami, atrakcjami
Męcząco i aktywnie	Wygodnie i pasywnie
Zaznajomienie się przed wyjazdem z problemami odwiedzanego obszaru	Małe lub żadne przygotowanie się do podróży
Uczenie się języków obcych	Brak znajomości języków obcych
Prezenty od i dla miejscowej ludności	Zakupy, shopping w miejscowościach turystycznych
Własnoręcznie wykonane rysunki, fotografowanie, notowanie wrażeń	Tradycyjne pamiątki z podróży (souvenirs, widokówki)
Autentyczne zainteresowanie miejscową kulturą	Ciekawość, wścibstwo
Cicho, skromnie, taktownie	Głośno, krzykliwie, arogancko

Źródło: R. Jungk, Wiewiele Touristen pro Hektar Strand, /w: / Gen, nr 10/1980; za I. Jędrzejczyk, op. cit. s. 82,83.

Koncepcja turystyki zrównoważonej wywodzi się z zasad zrównoważonego rozwoju. Zakłada ona uwzględnianie tych zasad kompleksowo w całej gospodarce turystycznej, aczkolwiek

zdaniem niektórych autorów pełna realizacja zasad zrównoważonego rozwoju nie zawsze jest możliwa w turystyce.

Turystyka zrównoważona oznacza w istocie takie działania turystów zmierzające do zaspokojenia ich potrzeb, które jednocześnie:³

- nie wpływają negatywnie na środowisko naturalne (nie powodują strat lub trudnych do odwrócenia zmian),
- przynoszą korzyści nie tylko turystom, ale także społecznościom obszarów recepcyjnych oraz podmiotom świadczącym usługi turystyczne.

Zgodnie z koncepcją turystyki zrównoważonej jej celem winno być także kształtowanie nowych postaw i zachowań turystów, które będą korzystne pod względem etycznym i społecznym dla lokalnej ludności.⁴ Te postawy i zachowania przejawiać się mogą w:⁵

- promowaniu zdrowego stylu życia – w harmonii ze środowiskiem naturalnym,
- ochronie i zachowaniu zasobów przyrody,
- ochronie rdzennej kultury lokalnej,
- utrzymaniu różnorodności naturalnych i kulturowych,
- ograniczaniu ilości generowanych odpadów,
- oszczędnym gospodarowaniu energią elektryczną i wodą,
- zachęcaniu usługodawców, turystów i miejscowe społeczności do zachowań ekologicznych,
- integracji ludzi różnych narodowości i kultur.

Konsumpcja zrównoważona w turystyce

Zrównoważony rozwój stanowi podstawę koncepcji zrównoważonej konsumpcji. Konieczność zmiany wzorców współczesnej konsumpcji, generującej wiele problemów społecznych i ekologicznych jest równocześnie jednym z najważniejszych wyzwań zrównoważonego rozwoju. Za zrównoważony poziom konsumpcji można przyjąć: *„konsumpcję dóbr materialnych i usług w stopniu wystarczającym, by zaspokajać podstawowe potrzeby i osiągać wyższą jakość życia, minimalizując zużycie zasobów naturalnych, materiałów szkodliwych dla środowiska, powstających na wszystkich etapach produkcji, nie ograniczając jednocześnie praw następnym pokoleń do takiej konsumpcji”*.⁶

³ R.W. Butler, *Sustainable Tourism. A State-of-the art Review*, Tourism Geographies, 1/1999.

⁴ G. Gołembski, *Pojęcie i cel zintegrowanego zarządzania jakością w regionach*, /w:/red. G. Gołembski, Kompendium wiedzy o turystyce, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2002.

⁵ M. Hendel, *Koncepcja konsumpcji zrównoważonej w turystyce jako możliwość realizacji założeń turystyki zrównoważonej*, Marketing i Rynek, nr 2/2016.

⁶ J. Kramer, *Konsumpcja – ewolucja ról i znaczeń*, Konsumpcja i Rozwój, 2011.

Pojęcie konsumpcji zrównoważonej bardzo rzadko odnoszone jest do turystyki. I chociaż uznaje się, że dla realizacji idei zrównoważonego rozwoju niezbędne są zmiany charakteru konsumpcji w turystyce, to jednak brak konkretnych w tej kwestii sugestii o wymiarze praktycznym. Podsumowując toczącą się na ten temat dyskusję stwierdzić można, że konsumpcja zrównoważona w turystyce – to konsumpcja dóbr i usług oparta na świadomym i odpowiedzialnym wyborze, determinującym zrównoważony sposób realizacji potrzeb turystów, a więc taki, który umożliwia zachowanie harmonii pomiędzy zgłaszanymi potrzebami turystów a lokalną społecznością i środowiskiem naturalnym, a przez to zapewnienie następnym pokoleniom turystów realizacji potrzeb na takim samym poziomie.⁷

Turystyka wiejska

Wyjaśnienie pojęcia **turystyka wiejska** nie jest łatwe. Proste stwierdzenie, że turystyka wiejska to turystyka odbywająca się na wsi, zdaniem wielu autorów jest dalece niewystarczające dla określenia jej specyficznych cech. Wynika to m. in. z następujących przyczyn:⁸

- trudności ze zdefiniowaniem terenów wiejskich (w sytuacji stosowania w różnych krajach innych kryteriów);
- nie każda turystyka na obszarach wiejskich ma ściśle wiejski charakter (np. funkcjonowanie tzw. wiosek wakacyjnych);
- duża odmienność form turystyki wiejskiej w różnych krajach, a także w regionach;
- trwające procesy zmian obszarów wiejskich;
- złożoność i wieloaspektowość turystyki wiejskiej.

W sformułowaniu definicji turystyki wiejskiej należy przede wszystkim liczyć się z tym, w jaki sposób zainteresowani konsumenci usług turystycznych postrzegają specyfikę wsi. A ponieważ zdecydowana większość turystów mieszka w aglomeracjach miejskich, można z dużą dozą prawdopodobieństwa sądzić, że wiejski charakter stanowi ucieczkę od codziennego życia w miastach i w ich bezpośrednim otoczeniu. Jak twierdzi Bernard Lane „...wizerunek wiejskiego charakteru, którego poszukuje rynek, kojarzony jest obecnie z zielonym, czystym ekologicznie produktem, ze zdrowym powietrzem i dobrą żywnością, kontaktami z ludźmi oraz autentycznym dziedzictwem”.⁹ Z badań zachowań konsumpcyjnych turystów wypoczywających na obszarach wiejskich Polski wynika, że specyfika wsi kojarzy się głównie z możliwością spokojnego

⁷ M. Hendel, op.cit.

⁸ J. Majewski, B. Lane, Turystyka wiejska i rozwój lokalny, Fundacja Edukacja dla Demokracji, Warszawa, 2003, s.32-41.

⁹ J. Majewski, B. Lane, op. cit. s. 39.

wypoczynku w naturalnym wiejskim środowisku, zaś oceniając swój pobyt na wsi wyróżniono szczególnie kontakty z gospodarzami obiektu turystyki wiejskiej oraz jakość wyżywienia.¹⁰

Można zatem przyjąć, że **w formie modelowej turystyka wiejska winna być:**¹¹

1. **zlokalizowana na obszarach wiejskich,**
2. **funkcjonalnie wiejska** (posiadająca następujące właściwości: drobna przedsiębiorczość, otwarta przestrzeń, kontakt z przyrodą i dziedzictwem, tradycyjne społeczności i ich zwyczaje),
3. **wiejska w skali** (zazwyczaj mała skala zarówno zabudowań jak i miejscowości),
4. **tradycyjna w swoim charakterze** (powolny rozwój organicznie związany z lokalną społecznością i przez nią kontrolowany),
5. **wieloraka** (oddająca złożoność wiejskiego środowiska, gospodarki, historii i położenia)

W określaniu specyficznych cech terenów wiejskich, sprzyjających pobytom turystycznym bardzo ważne są następujące zagadnienia:¹²

- Gęstość zaludnienia na wsi i wielkość miejscowości;
- Użytkowanie terenu i gospodarka;
- Tradycyjne struktury społeczne.

Turystyka wiejska a rozwój terenów wiejskich

Korzyści:

- dodatkowe dochody dla ludności rolniczej, której poziom życia wyraźnie odbiega od ludności utrzymującej się z innych źródeł; są to zazwyczaj dochody ze świadczenia usług noclegowych i żywieniowych; niekiedy przewyższają one dochody z gospodarstwa rolnego;
- dodatkowe dochody dla zamieszkałej na wsi ludności nierolniczej, wynikające z świadczenia różnego typu usług turystycznych;
- wzbogacenie aktywności kobiet wiejskich, dzięki dodatkowym zajęciom pozarolniczym; doświadczenie uczy, że kobiety wiejskie, dzięki swej inwencji, pomysłowości, chęci pracy zespołowej - stanowią siłę motoryczną rozwoju turystyki wiejskiej;
- umożliwienie podejmowania różnorodnych zajęć pozarolniczych przez młodzież wiejską, której niekiedy trudno uzyskać pracę w miastach; wykonywanie różnorodnych czynności usługowych, satysfakcja z własnych i swojej rodziny korzyści materialnych sprawić mogą, że młodzież wiejska przestanie traktować pozostanie na wsi jako życiową porażkę;

¹⁰ L. Strzembicki, Zachowania konsumpcyjne turystów wypoczywających na obszarach wiejskich Polski, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, nr 716 z 2006 r.

¹¹ J. Majewski, B. Lane, op. cit. s. 40.

¹² J. Majewski, B. Lane, op. cit.

- wielozawodowość rodzin wiejskich, polegająca na wykonywaniu więcej niż jednego typu pracy w celach zarobkowych, co pozwala lepiej przetrwać sytuacje kryzysowe;
- utrzymanie dotychczasowych miejsc pracy, zwłaszcza w sieci usług i drobnej wytwórczości, wskutek wystąpienia nowego popytu osób wypoczywających na terenach wiejskich;
- kiedy turystyka wiejska w pełni się rozwinię, może dojść do stworzenia również nowych miejsc pracy (np. w hotelarstwie, gastronomii, handlu detalicznym, komunikacji, informacji i przewodnictwie turystycznym, itp.);
- ponieważ dla rozwoju turystyki wiejskiej bardzo ważne znaczenie ma krajobraz, lokalne społeczności zaczynają doceniać jego wartość, chronić go i usuwać zniekształcenia;
- rozwój turystyki wiejskiej sprzyja renesansowi sztuki ludowej i wiejskiego rzemiosła, znajdując licznych nabywców;
- dzięki turystyce wiejskiej rozwijać się mogą na terenach wiejskich różnego typu usługi kulturalne, zarówno te, które bazują na tradycji i dorobku społeczności wiejskich, jak i zupełnie nowe – świadczone dotychczas w aglomeracjach miejskich (np. festiwale, teatry, koncerty, galerie sztuki, itp.);
- turystyka wiejska sprzyja restauracji i nadaniu nowych funkcji wielu zabudowaniom historycznym, umożliwiając przynoszenie przez nie dochodów;
- turystyka wiejska mobilizuje społeczności lokalne do modernizacji i rozbudowy wiejskiej infrastruktury, przyczyniając się przez to nie tylko do większego zadowolenia turystów, ale również do poprawy warunków bytu mieszkańców;
- turystyka wiejska sprzyja integracji lokalnych społeczności, odkrywa lokalnych liderów, aktywizuje mieszkańców w innych rodzajach działalności gospodarczej i społecznej.

Zagrożenia:

- zagrożenia dla środowiska naturalnego obszarów wiejskich (pewne formy aktywności turystycznej bądź sportowej np. wspinaczki, intensywne narciarstwo zjazdowe, jazda na rowerach, jazda konna, pływanie łodziami motorowymi – powodować mogą zniszczenia środowiska; hałas i odpadki są szkodliwe dla dzikiej zwierzyny);
- zagrożenia społeczno-kulturowe (napływ dużej liczby turystów może destabilizować lokalną, tradycyjnie zorganizowaną wiejską społeczność);
- zagrożenia masowym budownictwem letniskowym (utrata tradycyjnego charakteru wiejskiej zabudowy, wkraczanie nowego systemu wartości, próby sterowania rozwojem terenów wiejskich i lokalną społecznością, wzrost zanieczyszczenia środowiska);

- zagrożenie wskutek nadmiernego zatłoczenia (duża ilość turystów, wzmożony ruch drogowy, większy hałas, zanieczyszczenie środowiska, obniżyć mogą znacznie atrakcyjność terenów wiejskich);
- zagrożenia ze strony nowych przedsięwzięć turystycznych z zewnątrz (nowe obiekty zarządzane i kontrolowane przez przedsiębiorców z zewnątrz mogą kolidować z tradycją, zwyczajami pracy, stylem architektonicznym; przedsiębiorcy ci nie są lojalni w przypadku pogorszenia koniunktury na rynku turystycznym, korzystają często z usług dostawców i siły roboczej spoza terenów wiejskich).

Agroturystyka - wybrane definicje

Agroturystyka to szeroki zakres usług, zajęć i urządzeń bazujących na charakterystycznych dla wsi cechach /wartościach/, które rolnicy i społeczność wiejska prowadzą i sprzedają turystom, w celu zaspokojenia ich potrzeb w zakresie rekreacji i spędzania czasu wolnego (*A. Gannon*).

Agroturystyka to forma wypoczynku odbywającego się na terenach wiejskich o charakterze rolniczym, oparta o bazę noclegową i aktywności rekreacyjne związane z gospodarstwem rolnym lub równoważnym i jego otoczeniem /przyrodniczym, produkcyjnym i usługowym/ (*M. Drzewiecki*).

Agroturystyka to forma turystyki wiejskiej realizowana przez rodziny rolnicze aktualnie prowadzące działalność rolniczą.

Determinanty rozwoju agroturystyki:

- spadek znaczenia rolnictwa w tworzeniu miejsc pracy dla mieszkańców wsi oraz w zapewnieniu odpowiednich dochodów;
- wzrost znaczenia dywersyfikacji kierunków rozwoju ekonomicznego obszarów wiejskich;
- zmiany w upodobaniach i zachowaniach konsumentów usług turystycznych; zmiany motywów wyjazdów turystycznych („z odpoczynku...” na „doświadczenie czegoś...”);
- strategię decentralizacji rozwoju turystyki, zgodnie z zasadami „turystyki łagodnej”;
- konieczna ochrona przyrody i krajobrazu oraz środowiska społeczno-kulturowego wiejskich obszarów recepcyjnych.

Cechy odróżniające agroturystykę od turystyki masowej:

- **gospodarstwo rolne** (rytm życia gospodarstwa, obecność zwierząt domowych, świeża żywność, zapachy, odgłosy, barwy);
- **ludzie** (bezpośredni kontakt z rodziną, możliwość poznania zwyczajów rodziny, gościnność, nowe znajomości i przyjaźnie);
- **życie wiejskie** (codzienne zajęcia mieszkańców wsi, kultura i zwyczaje, tradycja i historia wsi i regionu, folklor);
- **przestrzeń** (kontakt z przyrodą, swoboda poruszania się, cisza, możliwość rekreacji i sportu).

Cechy agroturystyki jako formy turystyki zrównoważonej:

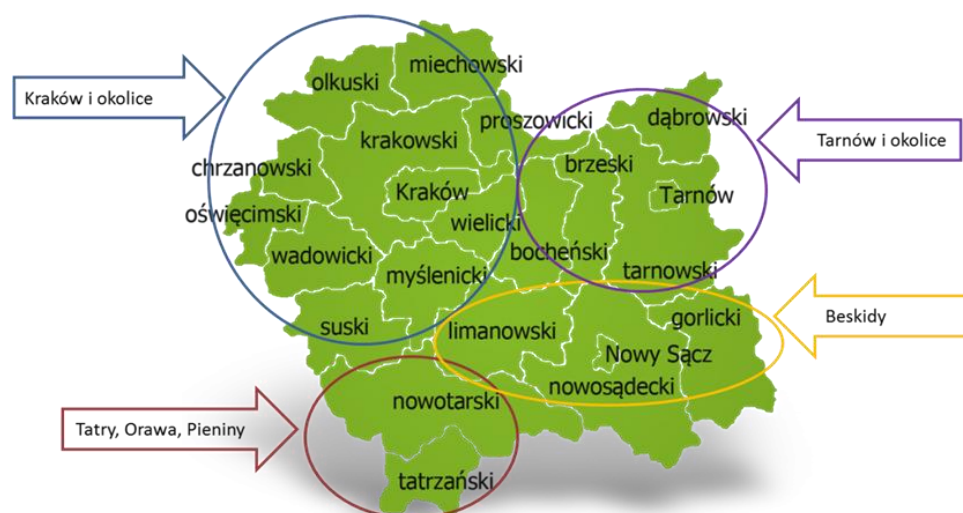
- świadczenie usług turystycznych przez małe przedsiębiorstwa rodzinne dla niewielkiej liczby osób;
- bezpośredni przyjazny kontakt z gospodarzami;
- doświadczanie odmienności stylu życia;
- poznawanie kultury danego miejsca;
- minimalizacja kosztów: gospodarczych, społecznych, ekologicznych.

Kompetencje doradcze i potrzeby edukacyjne kadr turystyki wiejskiej w Małopolsce (raport z badań)

Tekst stanowi wyciąg z raportu z badań przeprowadzonych w ramach projektu „Przygotowanie kompleksowego programu wsparcia i szkoleń dla gospodarstw agroturystycznych z Małopolski” realizowanego przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie zlecenie KSOW SR Województwa Małopolskiego. Badania były prowadzone w okresie od marca do czerwca 2015 roku przez zespół w składzie: dr hab. Piotr Nowak, UJ Kraków, dr Małgorzata Bogusz, UR Kraków, dr Grzegorz Foryś, UP Kraków, Elżbieta Kmita-Dziasek, CDR O/Kraków – koordynator projektu. Na badania złożyły się:

1. **Badanie potrzeb edukacyjnych kwaterodawców wiejskich Małopolski.** Przeprowadzono 206 ankiet sondażowych oraz 4 badania fokusowe i 2 studia przypadku.

Badania potrzeb edukacyjnych kwaterodawców wiejskich przeprowadzono techniką wywiadu telefonicznego oraz metodą zogniskowanego wywiadu grupowego. Badania z zastosowaniem techniki wywiadu telefonicznego zrealizowano wśród 206 właścicieli gospodarstw agroturystycznych, dobranych metodą warstwową proporcjonalną, z terenu województwa małopolskiego w oparciu o „Katalog gospodarstw agroturystycznych Małopolski”, wydany w 2015 roku przez Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Karniowicach. Ogólna liczba gospodarstw agroturystycznych, z której wylosowano próbę, wynosiła 510 gospodarstw. Wywiady grupowe obejmowały 4 grupy fokusowe w wyselekcjonowanych, reprezentatywnych obszarach:

2. **Badanie kompetencji doradczych** w zakresie turystyki wiejskiej kadry powiatowych zespołów doradztwa rolniczego w Małopolsce na podstawie kwestionariusza ankiety (34 osoby) oraz badań fokusowych w 3 Powiatowych Zespołach Doradztwa i 1 studium przypadku. Dodatkowo zrealizowano na terenie 3 PZDR fokusy z udziałem doradców i osób w lokalnych

instytucjach, które były zainteresowane rozwojem agroturystyki na ich terenie. W badaniach fokusowych z założenia nie uczestniczyli właściciele gospodarstw agroturystycznych, a jedynie osoby instytucjonalnie wspierające agroturystykę. Badania fokusowe zrealizowano w powiecie: wadowickim, limanowskim i dąbrowskim.

Wnioski

Na podstawie badań ilościowych kwaterodawców wiejskich i doradców ODR uzupełnionych o wywiady fokusowe i studia przypadków sformułowano następujące wnioski:

1. Właściciele gospodarstw agroturystycznych to przede wszystkim ludzie w średnim wieku lub starsi. Rodzi to pewnego rodzaju konsekwencje z jednej strony, z punktu widzenia perspektyw dla tych gospodarstw i skłonności inwestycyjnych, z drugiej strony, z punktu widzenia posiadanej wiedzy specjalistycznej i chęci jej rozwijania oraz stosunku do innowacji. Pozytywnym zjawiskiem jest poziom wykształcenia właścicieli gospodarstw. W większości są to ludzie z wykształceniem co najmniej średnim, a często wyższym. Pozwala to optymistycznie spojrzeć na ich skłonność do odbywania szkoleń i dostosowywania się do nowych wyzwań.
2. Gospodarstwa agroturystyczne oferują przede wszystkim podstawowy standard usług sprowadzający się do noclegu i wyżywienia. Elementem ograniczającym wydaje się tu być brak wzrostu liczby potencjalnych agroturystów, których kwaterodawcy nie umieją przyciągnąć (słaba oferta, kłopoty z promocją), bazując przede wszystkim na stałych klientach oraz brak możliwości finansowych, które pozwalałyby na rozwój infrastruktury i usług.
3. Badane regiony wydają się nieco różnić między sobą jeśli chodzi o czynniki determinujące funkcjonowanie gospodarstw agroturystycznych. Regiony górski i krakowski posiadają lepsze warunki rozwojowe, z racji walorów przyrodniczych tego pierwszego oraz bliskości atrakcji oferowanych przez Kraków w przypadku drugiego z regionów. Pokazuje to, że gospodarstwa w pobliżu dużych i atrakcyjnych turystycznie miast mają rację bytu. W pozostałych regionach ścieżką rozwojową powinna być silniejsza dywersyfikacja usług. Interesującego doświadczenia dostarcza region górski Tatry Orawa Pieniny, którego w badaniu reprezentowała stosunkowo mała liczba gospodarstw, podczas gdy wiemy o zdecydowanie większej ich liczbie. Wynika to z tego, że spora część z nich działa w sposób nielegalny, co stanowi nieuczciwą konkurencję dla oficjalnie funkcjonujących gospodarstw. Fakt ten jest dostrzegany przez legalnych kwaterodawców i może być czynnikiem ograniczonej współpracy między nimi i braku zaufania.

4. Przytłaczająca większość gospodarstw agroturystycznych, bo prawie 90%, prowadzi gospodarstwo rolne, co oznacza że 10% nie jest „pełnowartościowymi” gospodarstwami agroturystycznymi. Wielkość tych gospodarstw jest mała, ale ich właściciele nie zamierzają ich powiększać. W zasadzie w dużej części uprawiają oni ziemię ze względu na prowadzenie agroturystyki, i można powiedzieć, że wielu z nich uważa agroturystykę za pretekst do kontynuowania uprawy ziemi. Produkcja w tych gospodarstwach jest konsumowana w jego obrębie i nie jest z reguły przeznaczona na sprzedaż.
5. Większość kwaterodawców bierze udział w szkoleniach i ocenia je pozytywnie, zarówno przekazywane treści jak i formy szkolenia. Elementem brakującym są tu spotkania mające charakter praktyczny i polegające przede wszystkim na odwiedzaniu przykładowych gospodarstw. Nacisk ze strony właścicieli na tę formę szkolenia był duży, co ujawniły w równym stopniu badania ilościowe i jakościowe.
6. Wsparcie jakie otrzymują w chwili obecnej kwaterodawcy pochodzi przede wszystkim od Małopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, urzędów gmin i Centrum Doradztwa Rolniczego. Instytucje te są pozytywnie oceniane przez właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Pewne uwagi należy sformułować w stosunku do urzędów gmin. Otóż charakter współpracy zależy w nich w dużej mierze od wójtów. Jak podkreślali rozmówcy w badaniach fokusowych, osoba wójta ma tu duże znaczenie. Zmiana na tym stanowisku często powoduje pogorszenie współpracy, a nawet jej zaniechanie. Innymi słowy brak tu rozwiązań systemowych, w których gminy w sposób systematyczny, niezależnie od osób sprawujących funkcję wójta współpracowałyby z gospodarstwami agroturystycznymi. Często brak jest świadomości tego, że gospodarstwa agroturystyczne tworzą miejsca pracy, co leży w interesie gminy. W kwestii szkoleń organizowanych przez gminy, to dotyczą one przede wszystkim problematyki związanej z przepisami prawnymi obecnymi w agroturystyce (podatki, przepisy sanitarno-epidemiologiczne, BHP).
7. Kwaterodawcy wyrażają także opinię o konieczności współpracy z samorządami i województwami. Miałyby ona dotyczyć przede wszystkim kwestii promocji powiatu i regionu, co zwiększyłoby napływ gości. W opinii respondentów powiaty, zwłaszcza te, które dysponują dobrymi warunkami przyrodniczymi uważają, że nie muszą się promować, co jest błędną postawą.
8. Ogólniejszy wniosek, który płynie z oceny aspektu współpracy i szkoleń jest taki, że choć istnieje wiele podmiotów, które mogłyby się włączyć we współpracę z gospodarstwami, to nie robią tego chętnie. Często wymieniano w tym kontekście Lokalne Grupy Działania. W wielu przypadkach współpraca z nimi była owocna, ale zdarzało się, że była też

niemożliwa z racji cech osobowościowych jej uczestników. Pojawia się tu podobny problem jak w przypadku urzędów gminnych. Wskazane byłoby zatem przygotowanie rozwiązań systemowych, ułatwiających współpracę lokalnych podmiotów, a przede wszystkim konieczne jest kształtowanie świadomości w ramach lokalnych społeczności.

9. Niepokojącą sytuacją jest brak kategoryzacji wielu gospodarstw. Z jednej strony ujawnia to niski poziom świadomości sporego grona ich właścicieli, z drugiej strony, może być efektem skromnych możliwości finansowych, które nie pozwalają na podnoszenie jakości usług i tym samym obawy przed poddaniem się ocenie.
10. Elementem, który należy zmienić jest bierność kwaterodawców w pozyskiwaniu informacji na temat szkoleń. Zwykle podmiotami, które informują, a często naciskają na szkolenia, są instytucje i stowarzyszenia, co pokazuje, że właściciele korzystają z tego co im się oferuje, a nie szukają potrzebnych im treści. Sądzę, że jest to rezultatem stosunkowo niskiej świadomości w niektórych grupach, zwłaszcza z niższym wykształceniem oraz własnych braków w wiedzy.
11. Współpraca z instytucjami też jest na niezbyt wysokim poziomie, jak również duży odsetek respondentów nie oczekuje takiej współpracy. Jest to efekt małej aktywności doradców w stosunku do właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Należy powiedzieć, że ważną rolę dla właścicieli pełnią tu osoby, które kiedyś były doradcami, a dziś w sposób nieformalny wspierają tę grupę osób. Są to ludzie dzięki którym najczęściej rozpoczynali oni działalność agroturystyczną, i którzy pełnią rolę liderów w ich środowisku. Świadczy to o braku zaangażowania obecnych doradców w pracę z kwaterodawcami. Znamienne jest również to, że jeśli już korzystają oni z pomocy doradców, czy z innych źródeł, zwykle jest to moment zakładania gospodarstwa. Później ta współpraca słabnie.
12. W stosunku do potrzeb szkoleniowych zgłaszanych przez kwaterodawców można powiedzieć, że każda wiedza jest przydatna. Niemniej jednak na plan pierwszy wysuwają się kwestie urządzenia kwater oraz szeroko rozumiane przepisy prawne, które często podlegają zmianie. Zapotrzebowanie na wiedzę jest również zróżnicowane w zależności od wykształcenia. Słabiej wykształceni potrzebują szerszej wiedzy, lepiej wykształceni potrzebują ją pogłębić. Ta ostatnia grupa dostrzega zwłaszcza potrzebę rozwijania umiejętności interpersonalnych i aspektów psychologicznych związanych z współpracą z ludźmi, głównie klientami.
13. Jeszcze raz warto podkreślić, że kwaterodawcy potrzebują wiedzy praktycznej i empirycznego jej sprawdzenia, najlepiej poprzez odwiedzanie przykładowych gospodarstw. Źródła wiedzy stanowią dla nich przede wszystkim instytucje i osoby z najbliższego

otoczenia. Należy zatem zmierzać do budowania sieci współpracy lokalnej, które można określić mianem lokalnych sieci rozwojowych, łączących we współdziałaniu kwaterodawców, stowarzyszenia, lokalne grupy działania, urzędy gminy (pod patronatem instytucji doradczych), których zadaniem byłoby wskazywanie kierunków współpracy, a przede wszystkim uświadamianie jej konieczności.

14. Samoocena wiedzy dokonana przez właścicieli gospodarstw agroturystycznych pokazuje, że postrzegają ją jako w zasadzie wystarczającą. Należy jednak wziąć pod uwagę, że odnoszą ją oni do tego co robią i posiadają w tej chwili w ramach gospodarstwa oraz, że nie zamierzają go rozwijać w kierunku dywersyfikacji usług, ale umacniać jedynie to co posiadają. Dlatego sędzę, że wiedza którą posiadają nie jest wystarczająca do intensywnego rozwoju gospodarstw. Braki tej wiedzy są widoczne właściwie w każdym obszarze. Przede wszystkim zaś w umiejętnościach kooperacji, podejmowania wspólnych inicjatyw, dostrzegania nowych możliwości, pozyskiwania klientów, czyli swego rodzaju „know how”, który pozwoliłby wyjść poza dotychczasowe ograniczenia. Musi być on wsparty zwiększeniem możliwości inwestycyjnych tych gospodarstw.
15. Optymistyczny jest fakt, że właściciele gospodarstw agroturystycznych pozytywnie widzą przyszłość agroturystyki, co powoduje, że zapewne byliby skłonni inwestować w jej rozwój, gdyby wiedzieli jak i mieli odpowiednie środki finansowe. Optymizm ten bardziej obecny jest w regionach: górskim i krakowskim, z powodów o których była mowa. Są to regiony, które są w stanie przyciągać, z różnych powodów, więcej gości. Nie oznacza to jednak, że swoich możliwości rozwojowych nie widzą kwaterodawcy z innych regionów. Elementem wspierającym dla nich powinny być działania gmin i powiatów, które zwiększałyby ogólnie dostępną ofertę dla gości (plac zabaw, miejsca rekreacji) oraz silniejsza niż w dwóch wcześniej wymienionych regionach dywersyfikacja lub specjalizacja.
16. Ważne dla kwaterodawców, oprócz pozyskiwania dochodu, jest wspólne realizowanie pewnego zbioru wartości postmaterialnych. Postrzegają siebie jako ludzi dzięki którym zachowane są zasoby przyrodnicze i tradycyjne formy uprawy ziemi. Można zaryzykować nawet, że uważają się za strażników lokalnej tradycji i wiejskości. Ponadto prowadzenie działalności agroturystycznej daje im możliwość kontaktu z innymi ludźmi, co jest dla nich również bardzo ważne.
17. Istotnym elementem jest współpraca pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Można powiedzieć, że funkcjonuje ona na dobrym poziomie, ale niewiele z niej wynika. Głównie chodzi o polecanie sobie gości lub wspólne uczestniczenie w imprezach integracyjnych, co jest ważne, ale niewiele wynika z tego dla rozwoju ich działalności. Ponadto ważną rolę do

spełnienia mają stowarzyszenia agroturystyczne, które jednak ograniczają się do działań informacyjnych, rzadziej podejmują konkretne, skoordynowane działania realizujące założone cele rozwojowe. Zbyt często brakuje tu bezpośredniej bliskości pomiędzy nimi a kwaterodawcami.

18. Kierunkiem działania w stosunku do kwaterodawców powinno być budowanie ram instytucjonalnych, które silniej wiązałyby ich z instytucjami, które znają i pozytywnie oceniają. Drugim niezbędnym elementem jest skłanianie ich do wzajemnej kooperacji, dywersyfikacji usług i/lub specjalizacji w zależności od potencjału agroturystycznego regionu. Ten ostatni postulat wymaga jednak wsparcia finansowego, bez którego gospodarstwa w dalszym ciągu będą pozostawały w stagnacji. Wszystkie te działania powinny umożliwić zniwelowanie luki pokoleniowej istniejącej wśród właścicieli gospodarstw agroturystycznych, a przede wszystkim przenieść gospodarstwa agroturystyczne w XXI wiek.
19. Doradcy rolniczy biorący udział w badaniu to najczęściej osoby z dużym doświadczeniem zawodowym i raczej reprezentujący starsze pokolenie (58% powyżej 55 roku życia). W trakcie trwania fokusów przypominali o szkoleniach w latach 90-tych XX wieku. Sami deklarowali, że w ostatnim czasie nie było specjalistycznych szkoleń z zakresu agroturystyki. W oparciu o wyniki badań można stwierdzić, że istnieje luka pokoleniowa wśród doradców zajmujących się rozwojem agroturystyki w Małopolsce. Jedynie 3% doradców nie ukończyło 44 roku życia. W badaniach kwaterodawców pojawiło się stwierdzenie, że doradca nawet po przejściu na emeryturę wspomaga swoją wiedzą gospodarstwa agroturystyczne, zapewne dlatego, że nie ma młodych doradców zajmujących się tą problematyką.
20. Najbardziej pożądanymi tematami szkoleń przez doradców są: wsparcie finansowe dla agroturystyki i turystyki wiejskiej, uwarunkowania formalno-prawne działalności turystycznej mieszkańców wsi oraz marketing i innowacje w turystyce. Są to zagadnienia, które w sposób naturalny czynią z nich atrakcyjnych partnerów w kontaktach z rolnikami. Dwa pierwsze zagadnienia mają to do siebie, że często istnieje potrzeba aktualizacji wiedzy w tym zakresie oraz są najbardziej pożądane przez rolników w kontaktach z doradcami. Należy pamiętać, że sami kwaterodawcy na pierwszym i drugim miejscu swoich potrzeb szkoleniowych, umieścili urządzenie i standardy jakości kwater wiejskich oraz obsługa gości w turystyce (aspekty psychospołeczne).
21. Doradcy rolniczy w Małopolsce najczęściej zdobywają wiedzę o agroturystyce na konferencjach, seminariach i sami, poszukując jej w internecie. Istnieje „głód” szkoleń w zakresie problematyki turystyki wiejskiej wśród doradców rolniczych. Doradcy w trakcie

badania jakościowego, narzekają na brak systemu szkoleń zawodowych dzięki którym mogliby podnosić swoje kwalifikacje. Jedna z uczestniczek badań jakościowych poddała pod rozwagę pomysł, polegający na tym, żeby tworzyć wąskie specjalizacje wśród doradców, którzy mogliby obsługiwać kilka powiatów. Nie szkolić doradców we wszystkich zakresach problemowych związanych z turystyką, ponieważ poszczególne zakresy merytoryczne wymagają dużej wiedzy a kiedy doradca zajmuje się wszystkim po trochu, to w niczym nie jest ekspertem.

22. Najbardziej pożądane przez doradców formy szkoleń to: nauka praktyczna, spotkania, wizyty w gospodarstwach przykładowych oraz szkolenia stacjonarne kilkudniowe. Formy szkolenia preferowane przez doradców są zbieżne z oczekiwaniami rolników. Jednak należy przestrzec przed pozornie użyteczną formą tzw. wyjazdów studyjnych. Aby ta forma szkolenia była owocna, wymaga od organizatora solidnego merytorycznego przygotowania takiej wizyty. Od uczestników wyjazdu natomiast znajomości zasad metodologii studium przypadku. Inaczej będzie to wyjazd czysto turystyczny. Taka metoda powinna być poprzedzona szkoleniem uczestników przed wyjazdem oraz przygotowaniem odpowiednich materiałów dydaktycznych.
23. Głównymi barierami współpracy doradców z właścicielami gospodarstw są: niechęć do rozwijania wiedzy i zwiększania kompetencji przez właścicieli gospodarstw agroturystycznych oraz odmienne oczekiwania właścicieli gospodarstw agroturystycznych w stosunku do doradców. Doradcy są świadomi, że rolnicy oczekują, że wszystkie formalności załatwią za nich inni (najczęściej doradcy), a oni sami będą zajmować się tylko tym na czym znają się najlepiej. Szczególnie po wejściu do Unii Europejskiej znaczna część rolników oczekuje, że dostanie przysłowiową rybę zamiast wędki.
24. Zdaniem doradców, właściciele gospodarstw agroturystycznych BARDZO potrzebują szkoleń w różnych tematach związanych z prowadzeniem działalności agroturystycznej. Z badań przeprowadzonych wśród doradców i kwaterodawców wynika, że na rynku usług szkoleniowych w zakresie turystyki wiejskiej istnieje próżnia. Doradcy potrzebują takich szkoleń, żeby świadczyć usługi dla rolników w tym zakresie. Sami kwaterodawcy również są zainteresowani takimi szkoleniami. Dlaczego na rynku nie są świadczone tego typu usługi? Prawdopodobnie z jednego podstawowego powodu, doradcy i rolnicy oczekują, że tego typu szkolenia będą świadczone za darmo.
25. Z badań wynika, że istnieje konieczność uporządkowania ewidencji gospodarstw agroturystycznych. Z badań ilościowych wynika, że część gospodarstw, które formalnie wpisane są w katalogach gospodarstw agroturystycznych nie świadczy usług w tym zakresie.

Problemem jest zdobycie aktualnych baz (spisów) gospodarstw agroturystycznych w województwie małopolskim. Istnieje konieczność uporządkowania spisów bazy turystycznej na wsi małopolskiej, z rozróżnieniem na gospodarstwa agroturystyczne i obiekty turystyki wiejskiej.

**Kompleksowy program wsparcia i szkoleń dla gospodarstw agroturystycznych
w Małopolsce – cykl szkoleń pilotażowych**

(Elżbieta Kmita-Dziasek)

W warunkach gospodarki rynkowej istotnym czynnikiem rozstrzygającym o konkurencyjności oferty agroturystycznej jest poziom zasobów ludzkich. Ustawiczne szkolenie kadr turystyki wiejskiej jest zatem niezbędnym czynnikiem rozwoju turystyki wiejskiej. Dotyczy to zarówno operatorów obiektów agroturystycznych jak również pracowników instytucji i organizacji wspomagających rozwój tego sektora. Małopolska należy do liderów w zakresie liczby prowadzonych przedsięwzięć turystycznych na wsi, a liczba samych kwater agroturystycznych szacowana jest na ponad 1300 (GUS 2012). Znacznie wyżej szacowana jest liczba obiektów zakwaterowania na wsi funkcjonujących poza gospodarstwem rolnym. Część oferentów współpracuje w ramach pięciu funkcjonujących w Małopolsce Stowarzyszeń Agroturystycznych, tj. Małopolskiego Stowarzyszenia Promocji Agroturystyki w Suchej Beskidzkiej, Stowarzyszenia Agroturystycznego "Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne", Stowarzyszenia Agroturystycznego Powiatu Limanowskiego, Stowarzyszenia Turystycznego i Agroturystycznego Ziem Górskich w Nowym Sączu i Góralskiego Stowarzyszenia Agroturystycznego. Poza samymi kwaterodawcami wiejskimi niezbędne ogniwa efektywnego rozwoju funkcji turystycznych na wsi stanowią doradcy Małopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego i pracownicy jednostek samorządu terytorialnego oraz lokalnych grup działania, zajmujący się doradztwem, szkoleniem, wsparciem finansowym i bieżącą obsługą oferentów usług turystycznych na wsi.

Przygotowanie kompleksowego programu wsparcia i szkoleń dla gospodarstw agroturystycznych Małopolski było przedmiotem projektu, realizowanego w roku 2015 przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie przy wsparciu finansowym Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich PROW 2014-2020. Na podstawie diagnozy potrzeb edukacyjnych i luk kompetencyjnych w zakresie turystyki wiejskiej i agroturystyki w Małopolsce, w wyniku projektu opracowany został modułowy program doskonalenia zawodowego obejmujący trzy kluczowe grupy podmiotów zaangażowanych w rozwój agroturystyki w Małopolsce, tj .

1. Doradców z Małopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Karniowicach, zajmujących się doradztwem w ramach pracy 17 Powiatowych Zespołów Doradztwa oraz w Centrali w Karniowicach
2. Pracowników jednostek samorządu terytorialnego, tj. urzędów gmin oraz lokalnych grup działania, w których kompetencjach znajduje się kształtowanie lokalnych warunków dla rozwoju agroturystyki.

3. Kwaterodawców wiejskich, świadczących bezpośrednio usługi turystyczne w swoich obiektach.

Weryfikacja teoretycznych założeń programu modułowego w praktyce poprzez przeprowadzenie szkoleń pilotażowych była przedmiotem projektu pn. „Doskonalenie zawodowe kadr turystyki wiejskiej w Małopolsce”, realizowanego w roku 2016 przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie na zlecenie JR KSOW Województwa Małopolskiego.

Zgodnie z założeniami w ramach projektu przeprowadzono trzy rodzaje szkoleń:

1. **„Agroturystyka – doskonalenie zawodowe doradców MODR”**

Na szkolenie typu blended-learning złożyły się dwie części:

- I. Samokształcenie przez internet na platformie www.cdr.kursy.pl. Materiały do samokształcenia były dostępne dla zalogowanych uczestników w terminie 20 - 30 września 2016 roku.
- II. Szkolenie stacjonarne w ośrodku CDR w Krakowie, ul. Meiselsa 1 w terminie 3 - 7 października 2016 roku. Program dydaktyczny obejmował 37 godzin dydaktycznych zajęć, w tym jednodniowy wyjazd studyjny do przykładowych obiektów agroturystycznych w Małopolsce.

Pełny zakres programowy szkolenia przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Wykaz jednostek dydaktycznych na szkoleniu Agroturystyka – doskonalenie zawodowe doradców MODR

l.p.	Bloki tematyczne	Liczba godzin zajęć		
		Samokształcenie przez internet	Szkolenie stacjonarne	
			Wykłady i ćwiczenia	Warsztaty terenowe
Moduł „0”	Agroturystyka - wprowadzenie do zagadnienia	-	2	-
Moduł „1”	Urządzenie i standardy jakości kwater wiejskich	9	4	-
Moduł „2”	Uwarunkowania formalno-prawne działalności turystycznej mieszkańców wsi	9	5	-
Moduł „3”	Marketing i zarządzanie w turystyce wiejskiej	16	8	-
Moduł „4”	Komunikacja interpersonalna, działania zespołowe i współpraca w turystyce	6	6	-
Moduł „5”	System wsparcia finansowego dla gospodarstw agroturystycznych	3	4	-
Moduł „6”	Dobra praktyka usług i produktów turystyki wiejskiej	-	-	8
Razem		37	29	8
			37	
			74	

W szkoleniu udział wzięło 30 doradców MODR. W tej grupie zdecydowana większość, tj. 70% posiadała ponad 5 letnie doświadczenie w pracy doradczej związanej z tematyką szkolenia. Uczestnicy wysoko ocenili zakres przedmiotowy, sposób prowadzenia zajęć, organizację i przydatność szkolenia (śr. powyżej 85% najwyższych ocen we wszystkich kategoriach).

Fot. 1. Doradcy MODR uczestniczący w szkoleniu, wyjazd studyjny – Zaczarowane Wzgórze w Czaławiu (fot. arch. CDR O/Kraków)

2. „Agroturystyka – doskonalenie zawodowe jednostek samorządu terytorialnego”

Szkolenie o charakterze stacjonarnym odbyło się w terminie 10 - 12 października 2016 roku. Szkolenie obejmowało 24 godziny dydaktyczne zajęć. Pełny zakres programowy szkolenia przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Wykaz jednostek dydaktycznych na szkoleniu Agroturystyka – doskonalenie zawodowe pracowników jst i lgd

L.p.	Bloki tematyczne	Liczba godzin zajęć
Moduł „0”	Agroturystyka - wprowadzenie do zagadnienia	2
Moduł „1”	Obowiązki samorządu gminy, powiatu i województwa w zakresie turystyki wiejskiej wynikające z przepisów prawnych	6
Moduł „2”	Marketing terytorialny	12
Moduł „3”	System wsparcia finansowego dla gospodarstw agroturystycznych	4
Razem		24

W szkoleniu udział wzięło 30 przedstawicieli urzędów gmin i pracowników lokalnych grup działania z Małopolski. Większość uczestników (55%) posiadała stosunkowo krótki, poniżej 5 lat staż pracy w dziedzinie turystyki wiejskiej. W ankietach ewaluacyjnych uczestnicy wskazali na konieczność zmniejszenia liczby zajęć teoretycznych na rzecz praktyki oraz poszerzenia zakresu zagadnień prawnych kosztem marketingu terytorialnego.

Fot. 2. Szkolenie dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego (fot. arch. CDR O/Kraków)

3. Szkolenie „Agroturystyka - doskonalenie zawodowe kwaterodawców wiejskich”

Fot. 3. Szkolenie dla kwaterodawców (fot. arch. CDR O/Kraków)

Na szkolenie typu blended-learning złożyły się dwie części:

I. Samokształcenie przez internet na platformie www.cdr.kursy.pl.

Materiały do samokształcenia były dostępne dla zalogowanych uczestników w terminie 4 - 14 października 2016 roku.

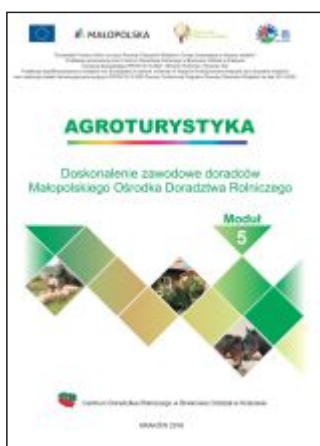
II. Szkolenie stacjonarne w ośrodku CDR w Krakowie, ul. Meiselsa 1 w terminie 17 - 20 października 2016 roku. Program dydaktyczny obejmował 29 godzin dydaktycznych zajęć, w tym jednodniowy wyjazd studyjny do przykładowych obiektów agroturystycznych w Małopolsce.

Pełny zakres programowy szkolenia przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Wykaz jednostek dydaktycznych na szkoleniu Agroturystyka – doskonalenie zawodowe kwaterodawców wiejskich

l.p.	Bloki tematyczne	Liczba godzin zajęć		
		Samokształcenie przez internet	Szkolenie stacjonarne	
			Wykłady i ćwiczenia	Warsztaty terenowe
Moduł „0”	Agroturystyka - wprowadzenie do zagadnienia	-	2	-
Moduł „1”	Urządzenie i standardy jakości kwater wiejskich	7	4	-
Moduł „2”	Uwarunkowania formalno-prawne działalności turystycznej mieszkańców wsi	2	5	-
Moduł „3”	Marketing i zarządzanie w turystyce wiejskiej	10	5	-
Moduł „4”	Komunikacja interpersonalna, działania zespołowe i współpraca w turystyce	3	3	-
Moduł „5”	System wsparcia finansowego dla gospodarstw agroturystycznych	3	2	-
Moduł „6”	Dobra praktyka usług i produktów turystyki wiejskiej	-	-	8
Razem		25	21	8
			29	
		54		

W szkoleniu udział wzięło 30 kwaterodawców. Zarówno program szkolenia jak i jego realizacja, w tym, warunki socjalne zostały oceniono bardzo wysoko – w ankiecie ewaluacyjnej uzyskano ponad 90% wskazań na ocenę bardzo dobrą. Kwaterodawcy docenili profesjonalizm organizatorów i prelegentów, zwrócili uwagę na potrzebę praktycznego podejścia do poruszanych zagadnień oraz wprowadzenia szkoleń specjalizujących.

Publikacja stanowi podsumowanie cyklu trzech szkoleń pilotażowych w ramach projektu pn. „**Doskonalenie zawodowe kadr turystyki wiejskiej w Małopolsce**”. Cykl szkoleń adresowany był do głównych aktorów rozwoju turystyki wiejskiej, tj. kwaterodawców wiejskich, doradców rolniczych oraz jednostek samorządu terytorialnego i lokalnych grup działania:

- „Agroturystyka – doskonalenie zawodowe doradców Małopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego”,
- „Agroturystyka – doskonalenie zawodowe kwaterodawców wiejskich z Małopolski”,
- „Agroturystyka – doskonalenie zawodowe pracowników Jednostek Samorządu Terytorialnego z Małopolski”.

Dla każdej grupy przygotowany został osobny program odpowiadający specyfice zajęć i zakresowi odpowiedzialności w zakresie prowadzonej działalności indywidualnej, służbowej lub społecznej w dziedzinie agroturystyki.

Uczestnicy otrzymali materiały szkoleniowe składające się z broszur odpowiadających tematycznie poszczególnym modułom edukacyjnym tworzącym pełny program szkolenia. Każda broszura stanowi samodzielny, zamknięty format i może być wykorzystywana niezależnie w szkoleniu i samokształceniu.

Koncowym elementem projektu jest seminarium podsumowujące z udziałem ekspertów i uczestników wszystkich form szkoleniowych oraz przedstawicieli instytucji wspierających rozwój obszarów wiejskich w Małopolsce. Celem seminarium jest wypracowanie rekomendacji dla skutecznego wdrożenia kompleksowego doskonalenia kadr turystyki wiejskiej w Małopolsce.

Projekt jest realizowany przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Krakowie na zlecenie Jednostki Regionalnej KSOw Województwa Małopolskiego.